

รูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร Model of promoting waste management in Na Kham Subdistrict Kham Khuean Kaeo District Yasothon Province.

(Received: December 13,2024 ; Revised: December 20,2024 ; Accepted: December 21,2024)

บัณฑิตชู สร้อยจักร¹
Bandit Soijuk¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะและปริมาณขยะของชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร และรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร มีระยะเวลาในการศึกษาระหว่าง เดือน สิงหาคม 2567 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2567 รวม 4 เดือน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร โดยการเจาะจง จำนวน 462 คน ตามเกณฑ์คัดเข้า เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบบันทึกปริมาณขยะวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Dependent t – test

ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก หลังดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนและหลังการดำเนินการ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร หลังดำเนินการดีกว่าก่อนดำเนินการ และผลการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร หลังการดำเนินงาน มีการจัดการขยะได้มากขึ้น
คำสำคัญ: การจัดการขยะ 3R

Abstract

This study was participatory action research. The objectives are to study the waste management behavior and waste volume of the community in Na Kham Subdistrict, Kham Khuen Kaeo District Yasothon Province and the model for strengthening waste management in Na Kham Subdistrict, Kham Khuen Kaeo District Yasothon Province. The study period is between August 2024 and November 2024, a total of 4 months. The sample group includes representatives of community households in Na Kham Subdistrict, Kham Khuen Kaeo District Yasothon Province, by specific, 462 people according to the inclusion criteria. Data were collected from questionnaires and waste volume recording forms. Data were analyzed by content analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, and Dependent t – test.

The results of the study found that the waste management behavior in the community of household representatives in Na Kham Subdistrict, Kham Khuen Kaeo District Yasothon Province before the implementation, overall and in each aspect, was at a high level. After the implementation, overall and in each aspect, it was at the highest level. The waste management behavior in the community of household representatives in Na Kham Subdistrict, Kham Khuen Kaeo District Yasothon Province before and after the implementation was found to have statistically significant differences at the .05 level. The waste management behavior in the community of household representatives in Na Kham Subdistrict, Kham Khuen Kaeo District Yasothon Province after the implementation was better than before the implementation. The

¹ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาคำ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร

results of waste management in the community of household representatives in Na Kham Subdistrict, Kham Khuen Kaeo District after the implementation showed that waste was managed more.

Keywords: waste management, 3R

บทนำ

ปัญหาขยะในปัจจุบันมีความรุนแรงทั้งในระดับประเทศและระดับโลก โดยมีสถิติที่น่าตกใจเกี่ยวกับปริมาณขยะที่เกิดขึ้น โดยพบว่า ทั่วโลกในแต่ละปีมีการผลิตขยะมูลฝอยชุมชนประมาณ 2.1 พันล้านตัน แต่มีเพียงร้อยละ 16 หรือประมาณ 323 ล้านตันที่ถูกนำไปรีไซเคิล คาดว่าในปี 2050 ปริมาณขยะจะเพิ่มขึ้นถึง 3.4 พันล้านตัน ซึ่งหมายความว่า จะเพิ่มขึ้นประมาณ 70% จากปัจจุบัน^{1,2} ปัญหาขยะในปัจจุบันเริ่มได้รับความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากขยะเป็นสาเหตุอันก่อให้เกิดมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมในหลายด้านหากมีการจัดการที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ขยะก็จะกลายเป็นแหล่งปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางอากาศจากการเผาขยะ มลพิษทางน้ำจากการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำและน้ำชะขยะ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและพาหะนำโรคทำลายทัศนียภาพ และที่สำคัญที่สุดขยะ ยังเป็นสาเหตุก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน³ สำหรับประเทศไทย ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นในปี 2565 จำนวน 25.70 ล้านตัน หรือ 70,411 ตัน/วัน กระจายตัวตามภูมิภาคต่าง ๆ มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ. 2565 ของกรมการปกครอง เฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัม/คน/วัน เมื่อพิจารณาภาพรวมการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ มีขยะมูลฝอยถูกจัดการกันเองโดยบ้านเรือนและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่มีการให้บริการเก็บขน 1.70 ล้านตัน (ร้อยละ 7 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิด 4.00 ล้านตัน (ร้อยละ 15 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) โดยกระบวนการซาเล้งและบ้านเรือนนำไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ขยะมูลฝอยที่เหลือ

ประมาณ 20.00 ล้านตัน (ร้อยละ 78 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกเก็บขนโดยรถบรรทุกเก็บขนขยะมูลฝอย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเอกชนซึ่งได้รับอนุญาตหรือมอบหมายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการเก็บขนแทนเพื่อไปยังสถานที่คัดแยกขยะมูลฝอยหรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย และขยะมูลฝอยประมาณ 4.80 ล้านตัน (ร้อยละ 19 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกคัดแยกในระหว่างการเก็บขนและสถานที่คัดแยกขยะมูลฝอย ส่วนที่เหลือประมาณ 15.20 ล้านตัน (ร้อยละ 59 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย มีขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องประมาณ 9.80 ล้านตัน (ร้อยละ 38 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) และส่วนที่เหลือประมาณ 5.40 ล้านตัน (ร้อยละ 21 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง⁴

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนควรพิจารณาดำเนินการตามลำดับขั้นของการจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยลำดับแรกเริ่มจากการหาทางลดปริมาณขยะและการใช้ซ้ำเพื่อไม่ให้เกิดขยะ จากนั้นพิจารณานำวัสดุในขยะที่ทิ้งจากชุมชนมารีไซเคิล หรือหมักทำปุ๋ย ในส่วนของขยะที่ไม่สามารถรีไซเคิลควรนำไปเข้ากระบวนการเปลี่ยนขยะให้เป็นพลังงาน ขยะที่ไม่สามารถบำบัดด้วยวิธีการดังกล่าวได้และขยะที่เหลือจากกระบวนการต่าง ๆ นำไปฝังกลบ กระบวนการเหล่านี้นอกจากจะเป็นวิธีการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แล้วยังช่วยลดการใช้พลังงาน ลดพื้นที่ฝังกลบและลดปริมาณมลพิษด้วย แนวคิด Zero waste หรือขยะเหลือศูนย์ เป็นปรัชญาที่ส่งเสริมการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นให้น้อยที่สุดโดยใช้หลักการของ 3Rs (Reduce,

Reuse, Recycle) รวมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้เกือบทั้งหมด เพื่อเป็นการลดปริมาณของเสียที่ส่งไปกำจัดโดยวิธีการฝังกลบและ/หรือเผา ทำลายให้มีปริมาณน้อยที่สุด^{5,6}

ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร จากการสำรวจขยะมูลฝอย พบว่ามีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น จำนวน 2.41 ตันต่อวัน พบว่าเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งมีประชาชนร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการจัดการการควบคุมขยะมูลฝอยยังมีปัญหาอย่างมาก ได้แก่ ด้านการจัดเก็บขยะไม่ทันเกิดขยะตกค้างส่งผลให้ปริมาณขยะจำนวนมากถูกกำจัดด้วยวิธีที่ไม่เหมาะสม เช่น การเผาหรือฝังกลบ ซึ่งทำให้เกิดมลพิษและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะอันตราย เช่น แบตเตอรี่และสารเคมี ต้องการการจัดการเฉพาะทาง แต่ยังมีมีการกำจัดที่ไม่ถูกต้องอยู่มาก ขณะเดียวกัน การขาดความรู้และความร่วมมือจากประชาชนในการลดและจัดการขยะ⁷

จากความสำคัญและความจำเป็นของปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษา มีความสนใจศึกษารูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะและปริมาณขยะของชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
3. เพื่อศึกษาผลของรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

วิธีการวิจัย

การศึกษา รูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีระยะเวลาในการศึกษาระหว่าง เดือน สิงหาคม 2567 ถึง เดือน พฤศจิกายน 2567 รวม 4 เดือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร จำนวน 720 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร โดยการเจาะจง จำนวน 462 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังต่อไปนี้ 1) ยินดีเข้าร่วมโครงการ 2) สามารถอ่านออก เขียนได้ 3) สามารถให้คำตอบที่เป็นข้อมูลของครัวเรือนได้ 4) มีอายุมากกว่า 20 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ได้แก่ รูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร กิจกรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ประกอบด้วย

1.1 การสะท้อนสถานการณ์

1.2 แนวคิดการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ประกอบด้วย Reduce ลด (คิดก่อนใช้) Reuse ใช้ซ้ำ (ใช้แล้วใช้อีก) และ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่)

1.3 การฝึกปฏิบัติการจัดการขยะ ได้แก่

ขยะย่อยสลาย (Compostable waste) หรือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) ขยะอันตราย (Hazardous waste) และขยะทั่วไป (General waste) คือ ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่า สำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ตามหลัก 3 R ได้แก่ Reduce ลด (คิดก่อนใช้) Reuse

ใช้ซ้ำ (ใช้แล้วใช้อีก) และRecycle (นำกลับมาใช้ใหม่)

1.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบวัดพฤติกรรม เป็นแบบ Rating scale 5 ระดับ มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

ประจำ หมายถึง ในรอบสัปดาห์มีการปฏิบัติทุกวัน เท่ากับ 5 คะแนน

บ่อยครั้ง หมายถึง ในรอบสัปดาห์มีการปฏิบัติ 5 – 6 วัน อยู่ระดับมาก เท่ากับ 4 คะแนน
บางครั้ง หมายถึง ในรอบสัปดาห์มีการปฏิบัติ 3 – 4 วัน อยู่ระดับปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

นานๆครั้ง หมายถึง ความวิตกกังวล ในรอบสัปดาห์มีการปฏิบัติ 1 – 2 วัน เท่ากับ 2 คะแนน

ไม่ทำเลย หมายถึง ความวิตกกังวล ในรอบสัปดาห์ไม่มีการปฏิบัติเลย เท่ากับ 1 คะแนน

มีเกณฑ์ในการแปลผลคะแนน ดังนี้ (Best, 1991)

คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
4.21 – 5.00	เหมาะสมมาก มากที่สุด
3.41 – 4.20	เหมาะสม มาก
2.61 – 3.40	พอใช้ ปานกลาง
1.81 – 2.60	ต้องปรับปรุง น้อย
1.00 - 1.80	ไม่เหมาะสม น้อยที่สุด

การตรวจคุณภาพเครื่องมือ การตรวจสอบความตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบและแก้ไข 3 ท่าน (IOC) แล้วปรับแก้ ข้อที่ใช้คำผิดและข้อที่ไม่เหมาะสม ทั้งในด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีเนื้อหาและข้อความที่ชัดเจน นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จและแก้ไขความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปทดลองคุณภาพของเครื่องมือ (Try Out) โดยการนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเข้าใจในการทำแบบสอบถาม จากนั้น

นำข้อมูลไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach method)

2. แบบบันทึกปริมาณขยะ

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การศึกษา รูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมจัดการขยะและปริมาณขยะของชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2. กำหนดกิจกรรมรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

3. การดำเนินการรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

4. สรุปผลการดำเนินงานรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

จริยธรรมงานวิจัย

การศึกษา รูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ได้รับการรับรองจริยธรรมงานวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมงานวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยโสธร

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ กิจกรรมของรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

พฤติกรรมการจัดการขยะและปริมาณขยะของชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้วก่อนและหลังดำเนินการ สถิติอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ Dependent t - test ในการเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะและปริมาณขยะของชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนและหลังดำเนินการ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป ตัวแทนครัวเรือนชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.7 อายุเฉลี่ย 59.17 ± 13.32 ปี ระดับการศึกษา อยู่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 67.3 อาชีพในปัจจุบัน เกษตรกร ร้อยละ 82.5 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อปี 401,793.50

$\pm 250,347.40$ บาท สถานภาพสมรส คู่ ร้อยละ 61.3 ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 78.6 และการเข้าร่วมของครอบครัวในสมาชิกกองทุนฌาปนกิจขยะตำบลนาคำ จังหวัดยโสธร ไม่เป็นร้อยละ 60.6

2. พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก หลังดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

3. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนและหลังการดำเนินการ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนและหลังการดำเนินงาน (Dependent t - test)

ตัวแปร	ก่อน		หลัง		df	t	p-value	95%CI	
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.				lower	upper
Reduce	3.43	0.74	4.41	0.65	461	-22.606	.000	-1.06576	-.89528
Reuse	3.71	0.77	4.23	0.61	461	-13.713	.000	-.59640	-.44689
Recycle	3.76	0.87	4.25	0.63	461	-12.503	.000	-.56757	-.41338
รวม	3.63	0.66	4.30	0.46	461	-20.794	.000	-.72699	-.60144

จากตารางที่ 1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือนตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนและหลังการดำเนินงาน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร หลังดำเนินการดีกว่าก่อนดำเนินการ

4. ผลการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว หลังการดำเนินงาน แนวน้ำมีปริมาณขยะที่คัดแยกลดลง โดยบ้านนาหอม หมู่ 6 มีปริมาณที่คัดแยกได้มากที่สุดจำนวน 2,640 กิโลกรัม รองลงมามีบ้านนาหอม ม.1 และบ้านหัวขัว หมู่ 3 โดยดำเนินการคัด

แยกขยะรีไซเคิลได้มากถึง 1,838 กิโลกรัม และ 1,830 กิโลกรัม ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ข้อมูลทั่วไป ตัวแทนครัวเรือนชุมชนในตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.7 อายุเฉลี่ย $59.17 + 13.32$ ปี ระดับการศึกษา อยู่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 67.3 อาชีพในปัจจุบัน เกษตรกร ร้อยละ 82.5 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อปี $401,793.50 + 250,347.40$ บาท สถานภาพสมรส คู่ ร้อยละ 61.3 ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 78.6 และการเข้าร่วมของครอบครัวในสมาชิก

กองทุนมาปนกิจขยะตำบลนาคำ จังหวัดยโสธร ไม่เป็นร้อยละ 60.6 และพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว ก่อนดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกันกับการศึกษาของบุญส่ง อยู่อุ่น¹² ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนตำบลคูหาใต้ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยความรู้ทัศนคติและพฤติกรรม โดยภาพรวมพบว่า มีระดับความรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ระดับสูง(ร้อยละ 47.42) มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ระดับสูง (ร้อยละ 88.86) และมีระดับพฤติกรรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนโดยภาพรวมที่ระดับสูง (ร้อยละ 76.86) และ ดังนั้นจึงได้ดำเนินการจัดทำรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งประกอบด้วย การสะท้อนสถานการณ์ การกำหนดแนวคิดการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ประกอบด้วย Reduce ลด (คิดก่อนใช้) Reuse ใช้ซ้ำ (ใช้แล้วใช้อีก) และ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) และการฝึกปฏิบัติการจัดการขยะ⁶ ได้แก่ ขยะย่อยสลาย (Compostable waste) หรือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) ขยะอันตราย (Hazardous waste) และขยะทั่วไป (General waste) คือ ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่า สำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ตามหลัก 3 R ได้แก่ Reduce ลด (คิดก่อนใช้) Reuse ใช้ซ้ำ (ใช้แล้วใช้อีก) และ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) ตามแนวคิดชุมชนปลอดขยะ^{3,5,9} ส่งผลให้พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร หลังดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อนและหลังการดำเนินการ

พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร หลังดำเนินการดีกว่า ก่อนดำเนินการและผลการจัดการขยะในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว หลังการดำเนินงาน มีการจัดการขยะได้มากขึ้น สอดคล้องกันกับการศึกษาของ อนันต์ บุรินทร์¹⁰ การส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า ระดับการพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังดำเนินการ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ เหมาะสมมาก พฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างตำแหน่งที่ต่างกัน ได้แก่ แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนประชาชน ไม่มีความแตกต่างกันและพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างตำแหน่งที่ต่างกัน ได้แก่ แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนประชาชน ก่อนและหลังดำเนินการ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ หลังจัดกิจกรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากกว่าก่อนการดำเนินการ และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา มุลปินใจ¹¹ ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า รูปแบบเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในการจัดการขยะของชุมชน ได้รูปแบบการจัดการขยะ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการจัดอบรมเกี่ยวกับการกำจัดขยะ และการตั้งธนาคารขยะ ส่วนรูปแบบรูปแบบกิจกรรมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนต้นแบบที่ช่วย

ลดปริมาณขยะใน การจัดเก็บขยะของเทศบาล ตำบลไหล่หิน พบว่า การตั้งธนาคารขยะจะช่วยลด ปริมาณขยะและภาระการจัดการขยะของเทศบาล รวมถึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ให้เกิดในชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษา ของ เอนก ฝ่ายจำปา¹³ ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบ การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ขยะของชุมชนมี แนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นขยะใน คราวเรือน คราวเรือนไม่มีการคัดแยกขยะ ปัญหาคือ ขาดความตระหนักและความร่วมมือจากประชาชน และผู้ประกอบการ การพัฒนารูปแบบการจัดการ ขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การลดปริมาณ ขยะภายในครัวเรือนและจากแหล่งกำเนิด การคัด แยกและ การเก็บรวบรวมขยะ และการนำกลับมา ใช้ซ้ำและนำไปกำจัด รวมถึงการจัดตั้งกองทุนขยะ เพื่อสวัสดิการ รูปแบบแนวทางในการส่งเสริมให้ จัดการขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ของชุมชน การมีกลไกขับเคลื่อนการ ดำเนินงาน และมีรูปแบบแนวทางจัดการขยะแบบ มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ในการจัดการขยะในชุมชนควรมีการ จัดทำ รูปแบบการเสริมสร้างการจัดการขยะตำบล นาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ซึ่ง ประกอบด้วย การสะท้อนสถานการณ์ การกำหนด แนวคิดการจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ประกอบด้วย Reduce ลด (คิดก่อน ใช้) Reuse ใช้ซ้ำ (ใช้แล้วใช้อีก) และ Recycle (นำ กลับมาใช้ใหม่) และการฝึกปฏิบัติการจัดการขยะ ได้แก่ ขยะย่อยสลาย (Compostable waste) หรือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) ขยะอันตราย (Hazardous waste) และ ขยะทั่วไป (General waste) คือ ขยะประเภทอื่น นอกเหนือจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และ ขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่ คุ่มค่า สำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ตาม หลัก 3 R มีแนวโน้มปริมาณขยะที่คัดแยกลดลง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำรูปแบบการเสริมสร้างการจัดการ ขยะตำบลนาคำ อำเภอคำเขื่อนแก้ว ไปใช้ในพื้นที่ อื่น

เอกสารอ้างอิง

1. Katharina Buchholz.(2022). A World of Waste. <https://www.statista.com/chart/18732/waste-generated-country/>
2. Bruna Alves.(2024). Global waste generation - statistics & facts. <https://www.statista.com/topics/4983/waste-generation-worldwide/#topicOverview>
3. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). คู่มือชุมชนปลอดขยะ ZERO WASTE. กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. กรมควบคุมมลพิษ (2565). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2565. ส่วนขยะมูลฝอย ชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
5. กรมควบคุมมลพิษ (2561). คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน. <http://www.pcd.go.th/file/06-09-61/16.pdf>
6. เนติยา กริธาชาติ Zero waste แนวคิดขยะเหลือศูนย์. <https://www.up.ac.th/TH/NewsReadBlog2.aspx?itemID=24584>
7. องค์การบริหารส่วนตำบลนาคำ (2565). ปริมาณขยะและการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลนาคำ
8. กรมควบคุมมลพิษ (2563). เอกสารการฝึกอบรมหลักสูตร “เทคโนโลยีและการบริหารจัดการขยะมูลฝอย”. <https://www.pcd.go.th/garbage/เอกสารการฝึกอบรมหลักสูตร/>

9. สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง.(2564). คู่มือหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร. ส่วนส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง
10. อนันต์ ปุรินทะ.(2566). การส่งเสริมพฤติกรรมจัดการขยะในชุมชนของแกนนำชุมชน ตามหลัก 3 R ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2566 198-204
11. นิตยา มูลปิ่นใจ.(2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565 118-37
12. บุญส่ง อยู่อุ่น.(2566). พฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนตำบลคูหาใต้ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา. รายงานวิจัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านทุ่งมะขาม ตำบลคูหาใต้ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา
13. เอนก ฝ่ายจำปา.(2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชนปีที่ 6 ฉบับที่ 2 เมษายน -มิถุนายน 2563. 124-42